

Editoriaal

Oorlog creëert erfgoed...

Copyright

Vlaams-Nederlands tijdschrift

Oorlog laat troosteloze landschappen na, ruïnes van wat eens door mensen opgebouwd werd.

Maar in de voorbereiding van de oorlog, en tijdens de verschillende oorlogen die het Europese continent teisterden, werden ook nieuwe dingen gecreëerd, uitgevonden, gebouwd.

CHEMIN DES DAMES - Le Cimetière de Cerny en Laonnois
"Ladies way" - The Cemetery of Cerny en Laonnois

Oorlog, wetenschap en techniek gaan hand in hand.

Aanvallers en verdedigers maken gretig gebruik van nieuwe vindingen en technieken - om de tegenstander te verbluffen, om een overwicht te behalen of te behouden.

Veel uitvinders werkten mee aan de ontwikkeling van nieuwe wapens, tal van onschuldige uitvindingen leidden indirect tot nieuw wapentuig. Nieuwe technieken werden op punt gesteld en ingeschakeld om zich tegen een agressor te verdedigen en om levend uit de strijd te komen, van de middeleeuwse burchten tot de atoomschuilkelders tijdens de Koude Oorlog. Tijdens de oorlog moeten ontbrekende grondstoffen en producten door ersatz vervangen worden, de cichorei en bietsuiker tijdens de blokkade van het continent in de Napoleontische tijd, ijzer en staal door beton tijdens de eerste wereldoorlog, benzine uit steenkool tijdens de tweede wereldoorlog. Technieken gedacht voor oorlogvoering beïnvloeden de civiele maatschappij, of van waar denk je dat GPS afkomstig is...

Het aanwenden van wetenschap en techniek voor onmenselijke dingen hield filosofen, ethici en religieuze leiders in alle tijden bezig. In 1097 verbood Paus Urbanus II het gebruik van de kruisboog in gevechten tussen Christenen, omdat hij het een afgrijselijk en godsvijandig wapen vond dat harnassen en maliënkolders doorboorde. Veertig jaar later, tijdens het tweede Lateraans concilie in 1139, verbood Paus Innocentius III ook de arbalest (een grote metalen variant van de kruisboog) op straffe van excommunicatie. De Kerk zag toen echter geen probleem om kruisbogen en arbalesten tegen ongelovigen te gebruiken.

Meer recent is er het getormenteerde van de pacifist Einstein, die op 2 augustus 1939 in een brief aan president Roosevelt zijn medewerking en kennis beloofde voor de ontwikkeling van de atombom, omdat hij bang was dat de Duitsers die anders eerder zouden ontwikkelen. Na de oorlog toonde zich vanaf 1945 een actief pacifist, zette hij zich in voor de internationale vrede, en stelde hij in tal van teksten de vraag naar de morele verantwoordelijkheid van wetenschappers. Hij pleitte voor en verbod van kernwapens en vocht tegen

Copyright

onverdraagzaamheid en racisme. Maar ondanks zijn bekende citaat *'Relativity applies to physics, not ethics'* relativeerde hij in 1953 *'I am a dedicated but not an absolute pacifist; this means that I am opposed to the use of force under any circumstances except when confronted by an enemy who pursues the destruction of life as an end in itself.'*¹ en zag hij duidelijk dat wetenschap in casu de kernenergie waar hij mee de basis had helpen leggen - zowel oplossingen als problemen leverde afhankelijk van de wijze waarop zij gebruikt wordt: *'The release of atomic energy has not created a new problem. It has merely made more urgent the necessity of solving an existing one'*²

Erfgoed is niet altijd *Love and Peace*.

De materiële geschiedenis, het erfgoed van oorlog en vrede behoren onafscheidelijk tot ons verleden, en tot de thema's waarmee industrieel-archeologen zich moeten bezig houden. Niet in grenzeloze en tomeloze bewondering, maar bewust

Adriaan Linters

1. In een brief aan een Japanse correspondent, 1953, geciteerd in Alice CAPRICE: *The Quotable Einstein*. (Princeton N.J., Princeton Univ. Press, 1996, p. 117.)

2. Artikel *Atomic War or Peace*, in: *Out of My Later Years*. (Citadel Press, 1974; herdruk Secaucus, N.J., Castle Books, 2005). Dit is een overzicht van artikels, teksten en lezingen van Einstein uit de periode 1934-1950. De oorspronkelijke tekst verscheen in *Atlantic Monthly*, Nov. 1945.